№ 226 Դեկտեմբերի 18 (30) 1880 Դեկտեմբերի 18 (30) № 226

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

„ՄՇԱԿ"

ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

1881 թուին

(ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամմայով ԱՄԵՆ ՕՐ (բացի տօն և տօներին հետեւեալ օրերից).

ՊՐՕԳՐԱՄՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II Առաջնորդող յօդուածներ, III Ներքին տեսութիւն, IV Արտաքին տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Ֆելիետօն և Բանասիրական, VIII Յայտարարութիւններ.

ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 րուբլ, կէս տարվան 6 ր., հինգ ամս. 5 ր., չորս ամս. 4 ր., երեք ամս. 3. ր. երկու ամս. 2 ր. և մի ամս. 1 րուբլ.

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն. «Русскія Вѣдомости» լրագրի յօդուածը. Նամակ Գանձակից. Նամակ Բագուից. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—Արտաքին տեսութիւն. Գերմանիա. Յունաստան.—«Մշակի» հեռագիրներ.—Յայտարարութիւններ.—Բանասիրական. Դաւիթ Բէկ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

„РУССКІЯ ВѢДОМОСТИ" ԼՐԱԳՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

—

„Русск. Вѣд." լրագրի մէջ կարդում ենք հետեւեալ յօդուածը:

Երէկ, դեկտեմբերի 5-ին, 12 ժամից մինչև երեքը հին համալսարանի բակը ուսանողներով լիքն էր: Երեք հարիւր մարդուց աւելի էին հաւաքվել, գլխաւորապէս առաջին կուրսերի ուսանողները: Բակի մեծ դռները երկու կողմից էլ փակված էին և բակի ցանկապատի մօտ մեծ քանակութեամբ հաւաքված հասարակութենից ոչ ոքի ներս չէին թողնում: Ինչպէս երևում էր բակի մէջ տեղը հաւաքված խումբի բացականչութիւններից, հաւաքված ուսանողները կամենում էին տեսնել համալսարանի ռէկտորին, որպէս զի նրանից խնդրեն իրանց մի քանի ընկերների համալսարանից արտաքսելու պատճառները: Երրորդ ժամի սկզբին, երբ հաւաքված ամբոխը շատացաւ, փոքր դռներից մտաւ բակը գեներալ Կօզլօվ: Դժուար էր լսել նրա ասածները ուսանողներին: Բակի մէջ տարածված բացականչութիւնները. „խնդրում ենք բարձր, չենք լսում;" առիթ են տալիս ենթադրել, որ գեներալ Կօզլօվի ասածները բակի մէջ եղած ուսանողներից շատերը չէին լսում: Ուսանողների հետ մի հինգ րոպէ խօսելուց յետոյ գեներալ Կօզլօվ ուղեւորվեցաւ դէպի Տվերսկայա: Ինչպէս յետոյ յայտնվեցաւ, գեներալ Կօզլօվ եկել էր ուսանողներին առաջարկելու, որ նրանք իրանց տները գնան: „Մենք կամենում ենք տեսնել ռէկտորին, պատասխանել էին նրան մօտ կանգնած ուսանողները և երբ նա կը գայ և բացատրութիւն կը տայ, իսկոյն կը հեռանանք:" Երեք ժամին մօտ համալսարանի շինութեան մօտ հաւաքվեցան ձիաւոր ժանդարմներ և բազմաթիւ պօլիցիականներ, որոնց հետ վերադարձաւ գեներալ Կօզլօվ: Բակի մէջ եղած ամբոխը շրջապատվեցաւ և ժանդարմների ու պօլիցիականների պահպանութեամբ բակից դուրս բերվեցաւ: Այդ ժամանակ ոչոք ոչինչ ընդդիմադրութիւն չը գործեց: Համալսարանի բակից կալանաւորվածները փողոցի միջով, հետաքրքիր հասարակութեան ուղեկցութեամբ, գնացին դէպի Նիկիտսկայա: Այդտեղից Նիկիտսկայա դռների մօտ անցան դէպի միւս Նիկիտսկայա փողոցը և յետոյ — կալանաւորվածները տարվեցան, ինչպէս ասում են, նախկին „կալանաւորների հին տունը" որ այժմ անուանվում է „քաղաքային բաժնի կալանաւորների ուղղիչ մասը," ուրեղ նրանք թողնվեցան մինչև նոր կարգադրութեան անելը: Ուսանողներին համալսարանից արձակելը, որ առիթ է տուել այդ անկարգութիւններին, ինչպէս պատմում են, հետեւեալ պատճառով է եղել: Մի քանի օր առաջ, երբ պրօֆէսոր Զ. դասախօսում էր, անատոմիական թատրօնի լսարանը մտել է մի ուսանող և յայտնելով, թէ ինքը ընկերներին մի բան պէտք է հաղորդէ, խնդրել է պրօֆէսորից դադարեցնել դասախօսութիւնը: Չը նայելով, որ պրօֆէսորը առաջարկեց այդ ուսանողին թողնել լսարանը և չը խանգարել դասախօսութեանը, մնողը յամառում էր: Այդ ժամանակ պրօֆէսոր Զ. դիմեց ուսանողներին յայտնելով, որ նա մտադիր է շարունակել դասախօսութիւնը և այդ բանը կարող է անել, եթէ նրան չը խանգարեն: Մնողը ստիպված էր հեռանալ, որովհետև լսվեցան „դուրս" բացականչութիւններ: Դրանից յետոյ Զ. պէտք է շարունակէր իւր դասախօսութիւնը, բայց նրան խանգարում էր դրացի լսարանի մէջ եղած աղմուկը. այնտեղ հաւաքվել էին բժշկական բաժնի, գլխաւորապէս առաջին երկու կուրսերի ուսանողները: Պրօֆէսորը ստիպված էր գնալ նրանց մօտ և խնդրել աղմուկ չանել, բայց նրա խնդիրքը յաջողութիւն չունեցաւ, աղմուկը չէր դադարում և դասախօսութիւնը անկարելի էր շարունակել: Համալսարանի վարչութիւնը այդ առիթով ունեցած նիստի ժամանակ վճռեց. արտաքսել պրօֆէսորի մօտ մնող ուսանողին և էլի հինգ ուսանողների, որոնք ամենից շատ աղմուկ էին անում ժողովի ժամանակ:

—

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

8-ին դեկտեմբերի

Կարդալով ձեր լրագրի № 210 Գանձակից գրած իմ դէմ նամակը տիկին Ն. Ս. ստորագրութեամբ, զարմացայ նրա անհիմն փաստաբանութեան վրա, որ կօմիկական ձեւով, սքօղեալ պատկերով հանդէս է գալիս լրագրով պատասխանելու, հերքելով իմ անձնական պատւի պահպանութեան նամակի ճշտութիւնը, և կեղծ համարելով տուած ապահովագրի իսկութիւնը: Վարագուրեալ պատասխանող այդ տիկինը չեմ իմանում ինչից ստիպված, ինքն է պատաս-

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

(1722—1728)

—

Դ.

Մինչև հրէան կը պատրաստէ կնիքները, ես կը պատմեմ մի անցք, որ պատահեց մօտաւորապէս տասն և հինգ տարի առաջ.

Սեֆէվիների ժամանակ, երբ աֆղանները արեւելքից օրըստօրէ զօրանում էին, երբ պարսից հարաւային երկրների մի մասը անցաւ օսմանցիների ձեռքը,—այդ ժամանակ Պարսկաստանի արեւմտեան մասում, մանաւանդ Ատրպատականում չահերի իշխանութիւնը բոլորովին թուլացաւ. խաներից շատերը ապստամբվեցան և կազմեցին զանազան մանր, անկախ իշխանութիւններ. Այդ խաներից մէկն էր փայտակարանի (այժմեան Ղարաղաղի) Բարգիւշատ գաւառի Ֆաթալի խանը. Նա մի ազնուական էր աննշան տոհմից, որ իր ամբողջ կեանքում պարապել էր աւազակութեամբ և ասպատակութիւններով. Նուաճելով Բարգիւշատի բոլոր թուրք բէկերին, Ֆաթալի խանը, ոչ միայն այդ գաւառի բռնապետը դարձաւ, այլ մտածում էր տիրել ամբողջ Ղափանին. Եւ այն գաղանը, որ առաջ իր փոքրիկ խումբով մեծ ճանապարհների վրա միայն քարվաններ էր կողոպտում, այժմ սկսեց ահագին խումբեր կազմել և ամայի դարձնել հարեան երկրները.

Ամառնային ամիսներից մէկն էր.

Ֆաթալի խանը, թողնելով Ղափանի ջերմ տափարակները, իր Ջալալեան կոչված խաշնարած ցեղի հետ, անցել էր փայտակարանի հովասուն և անտառապատ լեռների վրա ամառը անցկացնելու համար.

Գիշեր էր. Հովիւների բոլոր վրանները պատած էին թանձր խաւարով. միայն խանի կանանոցը կազմող չադրների մէջ վառվում էին մի քանի գունաւոր լապտերներ. Այդ չադրներից զգոյշ և յուշիկ քայլերով դուրս եկան երկու հոգի, որ փաթաթված էին լայն վերարկուների մէջ. Մէկը գնում էր առաջ, իսկ միւսը հետեւում էր նրան. Մի փոքր հեռանալով կանանոցից, նրանք անհետացան գիշերային մթութեան մէջ.

—Ձեռքդ տուր ինձ, տիկին, ասաց նրանցից մէկը, որը, երեւում էր, տղամարդ էր,—այդ ճանապարհը անծանօթ է քեզ, դու անդադար սայթաքվում ես.

—Շնորհակալ եմ, Ահմէդ, այսպէս էլ կարող եմ գնալ, պատասխանեց մի վշտալի կանացի ձայն,—դու միայն առաջ գնա և ճանապարհը ցոյց տուր ինձ.

Նեղ շաւիղը, որի վրայով անցնում էին նրանք, տեղ-տեղ կորչում էր թուփերի և մացառների մէջ. Ծակող փուշերը պատառոտում էին նրանց հագուստը և երբեմն ծեծում էին նրանց մարմինը, բայց նրանք, կարծես, ոչինչ չէին զգում և շարունակում էին իրանց ճանապարհը. Անցնելով մի քանի կիրճեր, մի քանի դժուարին տարափոսներ, նրանք հասան մի տեղ, ուր լեռան քարաժայռերը գոգաւորվում էին, կազմելով այրի նման մի ահագին խոռոչ. Նրա մուտքի առջև պառկած, խռմփում էին մի քանի պահապաններ. Տիկինը կանգնեց փոքր ինչ հեռու, իսկ նրա ուղեկից տղամարդը մօտենալով, զարթեցրեց պահապաններից մէկին.

—Բաց արա դուռը, ասաց նրան հազիւ լսելի ձայնով.

Այդ դուռ կոչվածը մի ահագին սալ էր, որով փակած էր այրի նեղ մուտքը. Ուժեղ պահապանը, թիկն տալով, մի կողմ գլորեց ծանր սալը և մուտքը բացվեցաւ. Այդ միջոցին տիկինը, աւելի զգոյշ կերպով փաթաթվելով իր այրացի վերարկուի մէջ, մտեցաւ այրին և ներս մտաւ. Նրա հետ եկող տղամարդը, որ կանանոցի ներքինապետն էր, պատուիրեց պահապանին հսկել մուտքի մօտ և ոչ ոքի ներս չը թողնել. Պահապանը, որի ամեն ձեւերից երեւում էր ակնածութիւն և խոնարհութիւն դէպի այդ մարդը, խոստացաւ, թէ կը կատարէ նրա հրամանը.

Այրի մէջ տիրում էր մթին խաւար. Կարծես, նրանք իջնում էին մի ստորերկրեայ տարտարոսի մէջ. Մի քանի քայլ առաջ գնալուց յետոյ, տղամարդը կանգնեց, և չախմախը զարկելով կայծքարին, վառեց աբեթը, որով կպցրեց ծծումբի մէջ թաթախած լուցկին, և նրանով վառեց ձեռքի փոքրիկ լապտերը, որ իր հետ ունէր բերած. Մռայլ լոյսը տարածվեցաւ այրի մթին կամարների մէջ. Այդ ստորերկրեայ գնդանը ոչխարների ա ղ ը լ էր *), ուր պատսպարվում էին հովիւների հօտերը աշնան և ձմեռվայ փոթորիկների ժամանակ, իսկ ամառը մնում էր դատարկ. Այդ ժամանակ ոչխարները այսպիսի մթին, խեղդված խորշերի կարօտութիւն չունէին, լեռների արձակ, բացօթեայ կեանքը աւելի լաւ էր նրանց համար. Անասունների այդ խաւար պատսպարանը այժմ ծառայում էր որպէս մարդիկների գնդան. Խանը այնտեղ էր բանտարկում իր կալանաւորներին. Նա կատարելապէս լաբիրինթոսի ձև ունէր. մի ահագին գետնափոր խոռոչ, ոլորմոլոր պտոյտներով, տարածվել էր ժայռերի սրտի մէջ. Անասունների բորբոսած ապականութիւնը, ամփոփվելով այնտեղ, աւելի անտանելի էր դարձնում առանց օդի և լոյսի այրը, ուր տիրում էր մշտական խոնաւութիւն, խեղդող ժահահոտութեան հետ.

Տղամարդը ձեռքի փոքրիկ լապտերով դեռ լուսաւորում էր այրի մուտքը և խարխափելով առաջ էր գնում, իսկ տիկինը հետեւում էր նրան. Նրանք հասան մի տեղ, ուր այրի նեղ անցքը լայնանում էր, կազմելով մի ընդարձակ քարանձաւ. Այստեղ ներկայացաւ նրանց առջև մի սարսափելի տեսարան. Մօտ երկու հարիւր բան-

(*) Ա ղ ը լ կոչվում են այն գոմերը, որ գտնվում են լեռների մէջ և ծառայում են որպէս անասունների փարախ տարվայ ցուրտ եղանակների ժամանակ. Նրանք ըստ մեծի մասին լինում են բնական այրեր.

խանում ինձ և ոչ տիկին Մելիքեանցը։ Քանի որ այդ յարգելի տիկնոջ և ոչ այլոց պատիւն ես չեմ շօշափել, հարկ էր և նմա որ անարժան կերպով և սուտ պահանջմունքներով չը շօշափէր նա իմ պատիւը։

Պատիւ չեմ համարում զանազան վարուել տիկին Ե. Ս.-ի հետ, քանի որ նա անյայտ և պատկառելի դիմակով է խօսում հետս, գուցէ կարօտութիւնից ստիպված անարգար փաստաբանի դեր է յանձն առել։ Փոյթ չէ, թէ ես Նարեկով կամ Սողոմոնի իմաստութեան գրքերով եմ մխիթարւում, գուցէ ինքն այնքան ազատամիտ է, որ ռոմանների բարի ազդեցութեամբն է զուարճանում. բնութիւնը այդ ձիրքը ինձ չէ տուել։

Աւելորդ է տիկին Ե. Ս.-ի նամակին մանրամասն պատասխանել, հարուստ փաստերով ապացուցանել իմ արդարութիւնը, քանի որ նա ծպտեալ դիմակից կը մերկանայ իսկական անունով հանդէս գալու։ Եթէ տիկին Ե. Ս. քաջ ծանօթ է մեր ուսումնարանի ներքին դրութեան հետ, թող բարեհաճէ յիշելու և այն թէ արդեօք մեր աղքատ ուսումնարանը ստացաւ յարգի ժողովարար տիկնոջից իր մօտ գտնված 75 րուբլին, կամ նրա հոգաբարձութեանը վճարած 60 րուբլին, ուսումնարանի մուտքի որ համարի մէջն է մտած։ Առ այժմ Գանձակի կանանց սեռի մէջ Ե. Ս.-ի փաստաբանութիւնն եմ շնորհաւորում։

Տ. Շ. Ղալչեանց

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Նոյեմբերի 19

Ուղարկելով ձեր խմբագրութեան երկու հարիւր եօթանասուն և հինգ րուբլի՝ խնդրում եմ այդ գումարի երկու հարիւր յիսուն րուբլին կարճ ճանապարհով հասուցանել Վանայ սովատանջ հայերին, իսկ քսան և հինգ րուբլին Պօլսի «Միացեալ ընկերութեան»։

Եւ որովհետև Տաճկա-Հայաստանի հայերը՝ ինչպէս երևում է լրագիրներից, տակաւին տանջվում են սովից և իրանց շրջապատող վայրենաբարոյ քրդերից և դեռ երկար տանջվելու են, քանի որ ինքն Բարձր Դուռն է լինում նրանց չարչարանքի պատճառը, ուստի լաւ կը լինէր չը բաւականանալ մի անգամ նուիրած տուրքով, այլ որքան կարելի է շարունակել կրկին և չը սպասել ոչ ոքի պահանջելուն, մինչև որ մեր թշուառ եղբայրները փոքր ինչ զօրութիւն առնեն և գոնէ կարողանան պաշտպանել իրանց անձերը սովի դառն հարուածից։

Գէորգ Ղալայեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ախալցխա, 10 դեկտ.

Ձեր «Մշակ» լրագրի 218 համարում տպված է մի անանուն նամակ Ախալցխայից, ուր, ի միջի այլոց, ասվում է թէ «Ախալցխայի ուսումնարանների ուսուցիչները ընտրվում են կաշառքով, այդ պատճառաւ նրանց մեծ մասը ուսումնարաններից արտաքսված, կամ ամենևին ուսումնարանի շէմքը չը տեսած անձինք են», և իբրև օրինակ բերվում եմ ես. «ընդհանուր պատմութեան, աշխարհագրութեան և հայոց պատմութեան ուսուցիչ պ. Գալուստ Տէր-Մկրտչեանը Էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանից արտաքսված է, Հայոց լեզուի ուսուցիչ Մկրտիչ քահանայ Գայֆաճեանը ոչ մի ուսումնարանի շէմքը չը տեսած անձն է...»

Աւելորդ համարելով պաշտպանել հայր Գայֆաճեանին, որի արդիւնաւէտ գործունէութիւնը արդէն 12 տարուց աւելի է, որ յայտնի է բոլոր ախալցխացիներին և ուսումնարանական վարչութեանը, ուղարկում եմ ձեզ Գէորգեան ճեմարանից իմ ստացած վկայականի նոտարի ձեռքով վաւերացրած պատճէնը, խնդրելով հրատարակել իմ այս հերքումը։ Ինչպէս երևում է այդ վկայականից ես դուրս եմ եկել ճեմարանի, այն ժամանակուայ բարձրագոյն, հինգերորդ դասատանից և ոչ թէ արտաքսվել եմ։ Իմ բոլոր դասակիցների, ուսուցիչների և վերջապէս տեսչի Այվազեան արք-եպիսկոպոսի ճեմարանից հեռանալու պատմութիւնը արդէն յայտնի է ամենքին լրագիրներից, ուստի և կրկնելն աւելորդ է։

Ուրեմն ինչ է նշանակում թոյլատրել իրան, այն էլ հրապարակաւ, սուտ խօսել, աշխատել անպատուել ուրիշին, որի ոչ գործունէութեան և ոչ անձնաւորութեան հետ ծանօթ լինելու պատիւն է ունեցել.—ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ անամօթութիւն և անազնւութիւն։

Այս երրորդ տարին է, որ ծառայում եմ ազգային դպրոցներում և ոչ մի անգամ որ և է դժգոհութեան առիթ չեմ տուել ոչ հասարակութեան, ոչ վարչութեան և ոչ հոգաբարձութեան։ Այս տարի հայրենիք վերադառնալով օտարութիւնից Ախալցխայի հոգաբարձութեան, ուսումնարանների տեսչի և նոյն իսկ Սագինեան արք-եպիսկոպոսի առաջարկութեամբ և խնդրանօք ընդունեցի ուսուցչական պաշտօն և ահա պ. յօդուածագիրը յանդգնում է մեղադրել ինձ կաշառք տալում։ Ի հարկէ կաշառք տալու կամ չը տալու վկայական էլ չէ լինում, որի վաւերական պատճէնը կարողանայի ներկայացնել խմբագրութեանդ։

Վերջապէս ոչ թէ մի այդպիսի լիրբ և սուտխօս նամակագրի պատասխանելու, այլ յարգելով լրագրական խօսքը և ճշմարտութիւնը երևան հանելու համար գրեցի այս նամակը, որին դուք, յարգոյ խմբագիր, ինչպէս և միշտ անկողմնապահ սրտով և յանուն արդարութեան, ձեր թերթի առաջիկայ մօտաւոր համարների մէկի մէջ տեղ էք շնորհելու։

Գալուստ Տէր-Մկրտչեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 15 դեկտեմբերի

Աղասի Զախմախսազով ստորագրութեամբ «Մըշակի» մէջ մի երկու նամակներ են եղել։ «Մեղու» լրագրի մի թղթակից հաղորդում է, որ «Զախմախսազովի հայրը Բազէլ և այլ տեղեր թափառած լութերական է եղած. եղբայրն էլ լութերական պաստոր է. իսկ թէ ինքն ինչ կրօն է դաւանում, բազուցին չէ ասում, միայն խոստանում է այս գարնան նորա հետ տեսնվել ու խօսել։

Հիմա ես թողնում եմ ինկվիզիտօրական սխտով սորա նորա հաւատքը քննելու դուրս եկող անձանց բռնած ընթացքի լաւութեան կամ վատութեան վրա խօսելը. միայն հետևեալ իրողութիւնն եմ ուզում յանձնել մեր լրագիրների կարդացողների անաչառ դատաստանին։

«Մեղուն» հակառակ է Ամիրխանեանցին, ըստ որում սա Բազէլի աստուածաբանական ճեմարանի աշակերտ է, աւետարանական է. քարոզիչ է։ Նոյնպէս ըստ «Մեղուի» կարծեաց մինչև անգամ Զախմախսազօվին պէտք է հակառակել, որովհետև նորա եղբայրը պաստոր է և հայրը Բազէլ է գնացել մէկ անգամ։ «Մեղուն» իր վերջի թերթերի մէկում յիշեց նոյն իսկ Բարձրագոյն հրամաններ, որոնք հակառակ են Բազելում դաստիարակված աւետարանական քարոզիչներին։ Հիմա պէտք էր կարծել, թէ «Մեղուն» Բազէլի աւետարանական քարոզիչներից կը փախչէ իբրև թոյնից։ Բայց ընդհակառակը. գրեթէ «Մեղուի» մի հատ թերթը չէ հրատարակվում առանց Բազէլի քարոզիչների մէկի յօդուածը իր մէջ պարունակելու։

Վանից Մ. Պ. Հայկունի ստորագրութեամբ պ. Միհրան Պաղտասարեանը շարունակ թղթակցում է «Մեղուին» և չը նայելով նորա գրուածքի դժուար կարդացվելուն, «Մեղուն» մեծաւ արտորանօք տպագրում է նորա գրութիւնքը։ «Մեղուի» այդ թղթակիցը Մ. Պ. Հայկունի alias Միհրան Պաղտասարեան ծնված է աւետարանական, հայր աւետարանական էր և շրջիկ քարոզիչ. եղբայրը պ. Գրիգոր Պաղտասարեան աւետարանական է, քարոզիչ է և Բազէլի աշակերտ. ինքը պ. Միհրանը նոյնպէս աւետարանական է և քարոզիչ դաստիարակված, և գիտէք ուր—նոյն, այն Բազէլի աստուածաբանական ճեմարանում, ուր ուսած է Ամիրխանեանցը, որին հակառակ է «Մեղուն»։

Եւ վերջապէս, ես Ամիրխանեանցս յայտնում եմ, որ Միհրան Պաղտասարեանը, «Մեղուի» մըշտական թղթակիցը Վանից, իմ աներոջ որդին է և իմ միջնորդութեամբ է գնացել Բազէլի ճեմարանը և այնտեղ քարոզչութեան ուսումը ստացել։ Եւ «Մեղուի» պ. խմբագիրը այս բաները գիտէ։

Հիմա զարմանալի է, որ «Մեղուն» երկու կշիռ ունի, մէկը Ամիրխանեանցի, միւսը պ. Միհրան Պաղտասարեանի համար, մինչդեռ երկուսն էլ աւետարանական, երկուսն էլ քարոզիչներ, երկուսն էլ Բազէլի աշակերտներ են, և երկուսն էլ մերձաւոր ազգականներ են։ Երևում է ուրիշ հաշիւ ունի պարոնը, և ոչ թէ լուսաւորչական եկեղեցին պաշտպանել է նպատակը։

Ա. Ամիրխանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են, որ այդտեղի ուսումնարանների ուսուցիչների և հոգաբարձուների մէջ կատաղի կռիւներ կան։ Հոգաբարձուներից մինը յարձակվել է Ա. քահանայ Ղազազեանցի վրա, կարծելով թէ նա է ուսումնարանների գաղտնիքներ յայտնողը։ Նոր-Արշալոյս ուսումնարանի աշակերտուհիները շարունակ փախչում են ուսումնարանից, որովհետև վերակացուհիները միշտ բացակայ են լինում ուսումնարանից։

—

ԼՕՌՈՒ գաւառից մեզ գրում են, որ այս օրերըս սաստիկ ձիւն եկաւ այնտեղ։ Այդ ձիւնը մեծ օգուտ պէտք է տայ ցանքերին։ Թղթակիցը մեզ հաղորդում է, որ կառավարութեան հրամանով Լօռու գաւառի գիւղերում հացի ամբարներ են հաստատվում։

—

Լօռու գաւառի Օձուն գիւղից մեզ հաղորդում են, թէ օր չէ անցնում, որ այդ գիւղում ու նրա շրջակայքում գողութիւններ, աւազակութիւններ և սպանութիւններ չը պատահեն։ Այս օրերս թուրք աւազակները տարան 40 ոչխար գիւղացիներից. ոչխարները գտնվեցան, բայց բոլորն էլ աւազակների ձեռքով մորթոտած։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ մեզ գրում են նոյեմբեր ամսի վերջին օրերից, որ սաստիկ ձիւն է եկել այդ քաղաքի մէջ և քաղաքի չորս կողմը, մի և նոյն ժամանակ սաստիկ քամի էր անում, այնպէս, որ քաղաքի յարաբերութիւնները գիւղերի հետ կտրված էին։ Այդ պատճառով մի քանի մթերքներ խիստ թանգացան. ածուխի պուդը ծախվում է 1 ր. 60 կ., բրինձը 3 ր. 30 կ., սոխ բոլորովին չը կայ, մսի ֆունտը ծախվում է 6 կ., հացը, հասարակը, 6 կոպէկով։

—

Կրկնում ենք մեր թղթակիցներին, որ եթէ նրանք կամենում են իրանց հաղորդած տեղե-

---

տարեկաններ, առանձին ղ ա թ ա ր ն ե ր ո վ,*) պառկած էին սառն և խոնաւ գետնի վրա։ Իւրաքանչիւր ղաթարը բաղկացած էր քսան հոգուց։ Մի երկայն շղթայ, որի ծանր օղակները անց էր կացրած նրանց պարանոցով, կապում էր բոլորին միասին։ Շղթայի այն օղակը, որ անց էր կացրած նրանց պարանոցով, աւելի լայն էր միւսներից և եռևից ամրացրած էր երկաթէ կողպէքով։ Այդ մի սոսկալի դրութիւն էր ողորմելի կալանաւորների համար։ Երևակայեցէք, քսան մարդիկ համարեա կապված են մինը միւսի հետ։ Բոլորի պարանոցները մի և նոյն շղթայով կապված լինելով, նրանք ստիպված էին միասին կանգնել, միասին նստել, միասին պառկել, մի խօսքով, ամեն շարժում պէտք է միասին գործէին, այլ կերպ անհնարին էր։ Որովհետև, եթէ մէկը պառկէր, երբ միւսները նստած էին, կարող էր խեղդվել. եթէ մէկը կանգնէր, երբ միւսները պառկած էին, նոյնպէս կարող էր խեղդվել։

Մի ծանր սոսկում տիրեց տիկնոջ սրտին, երբ նա տեսաւ այդ թշուառ, դատապարտված բազմութիւնը։ Նրա աչքերի առջև մթացաւ և փոքր էր մնում, որ ուշաթափ լինէր։ Նա թիկն տուեց քարանձաւի պատին և մի քանի րոպէ մնաց անշարժ, խորին տրամութեան մէջ։

Տեսնելով լապտերի լոյսը, բանտարկեալներից մի քանիսը շարժվեցան. նրանք բարձրացրին իրանց գլուխները և կրկին գցեցին խոնաւ գետնի վրա, չը կամենալով զարթեցնել իրանց մօտ պառկած ընկերներին։

Տիկնոջը դժուար էր ճանաչել իր ծպտեալ հագուստի մէջ. նա նմանում էր մի գեղեցկադէմ պատանու, որի նմանները խիստ շատ էին խանի մանկլաւիկների թւում։ Երբ նա մի փոքր ուշի եկաւ, նրա ուղեկիցը մօտեցաւ, ասելով.

—Մենք ուշանում ենք...

Երկուսը միասին մօտեցան շղթայակապների մի խմբի, որ գտնվում էր քարանձաւի խորին անկիւնում։ Նրանցից մէկը վիրաւոր էր։ Տիկինը գթութեան քրոջ ցաւակցութեամբ սկսեց բաց անել նրա վէրքի փաթոթները։ Դա մի պատանի էր, որ հազիւ քսան տարեկան կը լինէր։ Նուաղած, արիւնաքամ եղած այդ մանուկը, պատերազմի դաշտում ընկած Արայի նման, յանկարծ կեանք ստացաւ, երբ իր Շամիրամի գթութեան մատները դիպան նրա մարմնին։ Վէրքը գտնվում էր գլխի վրա. թշնամու սուրը խորին սալ էր թողել նրա գագաթի վրա։ Տիկինը սկսեց լուանալ վէրքը և սրբել մաքուր կտաւով։ Նրա հետ եկող տղամարդը սպեղանի դրեց, իսկ տիկինը դարձեալ փաթոթեց վիրակապներով։ Այդ բոլոր գործողութիւնը կատարվում էր լուռ և անխօս կերպով։ Բայց ոչ ոք չը կարողացաւ նկատել՝ այն րոպէում, երբ տիկնոջ հոգատար մատները զբաղված էին վիրաւորի փաթոթներով, պատանու գունաթափ շրթունքները տենդային ջերմութեամբ սեղմվեցան իր խնամակալի ձեռքի վրա։ Այդ ամենաթանգագին վարձատրութիւնն էր, որ ստացաւ նա իր գիշերային այցելութեան համար։ Նա պատրաստ էր գրկել, համբուրել այդ գեղեցիկ, շղթայակապ վիրաւորին, բայց խեղդելով իր մէջ սիրոյ բուռն զգացմունքը, տխուր, սպանված սրտով վեր կացաւ նա, ասելով հիւանդին.—քո վէրքը հիմա բաւական լաւացած է, ես ամեն գիշեր կայցելեմ քեզ մօտ, մինչև բոլորովին կառողջանաս։

—Իմ վէրքը... կոչեց հիւանդը դառն հառաչանքով,—իմ վէրքը կը մնայ անբուժելի... Նա այնքան խորն է, որ բժշկի ձեռքը հազիւ թէ կարող է շօշափել այնտեղ...

Պատանու խօսքը իր սրտի վէրքի մասին էր։ Տիկինը պատասխանեց.

—Ես այն էլ կը բժշկեմ...

Նա վերջին անգամ իր գեղեցիկ, արտասուքով լի աչքերը դարձրեց դէպի պատանին և անցաւ մի քանի ուրիշ հիւանդների մօտ։ Բոլորը վիրաւորներ էին։ Տիկինը իր ձեռքով փոխում էր նրանց փաթոթները, իսկ նրա հետ եկած տղամարդը սպեղանի էր դնում։ Որպէս մխիթարութեան հրեշտակ, ամեն տեղ հանդիպում էր նա օրհնութեան և խորին շնորհակալութիւնների։ Շատերը բռնում էին նրա հագուստի փէշերը և համբուրում էին։ Այդ հիւանդ, քաղցած, ծարաւ բազմութեան կեանքը կախված էր այդ տիկնոջ առաքինութիւնից։ Նրանք բոլորն էլ կը մեռնէին իրանց խոնաւ, մթին գերեզմանի մէջ, եթէ այդ կինը չը լինէր։

Երբ ամեն հոգածութիւններ վերջացած էին, տիկնոջ ուղեկիցը մի քանի անգամ դարձաւ դէպի նա, շտապեցնելով, թէ ժամանակ է հեռանալու։ Բայց նա, կարծես, դժուարանում էր մի քայլ անգամ փոխել, կարծես, մի ներքին, գաղտնի զգացմունք կապում էր նրան այդ հոտած քարանձաւի հետ, որի օդը խեղդելու չափ անտանելի էր։ Նա աւելի ուրախ կը լինէր այնտեղ մնալ, նայել և միշտ նայել այն սիրուն պատանու վրա, որի գունաթափ շրթունքների ջերմ դրոշմը դեռ զգում էր իր ձեռքի վրա։

Մի զիլ, ձգական ձայն լսելի եղաւ դրսից։ Տիկինը ամբողջ մարմնով դողաց։ Դա վաղորդեան ազանի ձայնն էր։ Եւ նշանակէ, նա շատ էր ուշացել քարանձաւի մէջ. պէտք էր շտապել հեռանալ որ ոչ ոք չը տեսնէ։

Դրսի թարմ, հովասուն օդը փոքր ինչ կազդուրեց տիկնոջ բորբոքված սիրտը և նրա թուլացած ուժերը կրկին զօրութիւն ստացան։ Փաթթված իր լայն վերարկուի մէջ, նա առանց ճանաչվելու, անցաւ պահապանների մօտից, հրամայեց իր ուղեկցին առաջ ընկնել, և որքան կարելի է, փութացնել իր քայլերը։

—Մի շտապէք, տիկին, ասաց նա մտերմական կարեկցութեամբ.—դուք բաւական տանջված էք, ճանապարհը աւելի ևս կը յոգնեցնէ ձեզ։

Դեռ մութն էր, այն լոյսի հետ պատերազմող մութը, որ ժողովուրդը կոչում է «Աղջամուղջ խաւար»։ Աստղերը շողշողում էին երկնքից, իսկ Արուսեակը, երկնքի այդ սիգաճեմ հարսնիկը *), դեռ նոր իր նազելի դէմքը ցոյց էր

*) Ղ ա թ ա ր. Նչ. շարք, այսպէս է կոչվում, երբ ուղտերին, ջորիներին և ձիաներին, թոկով կապելով միմեանց, խումբեր են կազմում։

*) Արուսեակ պարսկերէն նշանակում է հարսն…

կաթիլները աւելի շուտ տպած տեսնել՝ թող աշխատեն հաղորդել մեզ այդ տեղեկութիւնները լուրերի ձևով, բայց ոչ թէ նամակներով, որոնք միշտ իրանց հերթին պէտք է սպասեն տպած լինելու համար։

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ. «Նոյեմբերի 24-ին պ. Նահանգապետը գնաց վեհափառ կաթողիկոսի մօտ, տանելով Նորին վեհափառութեանը մի ատլեայ բարձ, որի վրա հայերէն գրերով քանդակված է Նորին գերազանցութեան ուղերձը դէպի կաթողիկոսը»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ 25-ին Նոյեմբերի, մի քանի օր շարունակ ցուրտ անելուց յետոյ բաւական խոշորութեամբ ձիւն եկաւ և ծածկեց այն գարշելի կեղտոտութիւնները, որոնց մաքրելու համար Երևանի քաղաքային վարչութիւնը զարմանալի կերպով անհոգ գտնվեցաւ։

—

Մեր հաղորդած լուրը, թէ Էջմիածինը ուղարկում է Կարապետ վ. Այվազեանին Ալաշկերտ սովեալներին ցորեն բաժանելու դիտաւորութեամբ, ստուգվում է։ Նոյնպէս ստուգվում է, որ այդ նպատակի համար Էջմիածինը նշանակել է միայն 900 րուբլ այն 17,000 րուբլ գումարից, որ ժողովված էր յօգուտ ալաշկերտցիների։

—

Իմացանք, որ Մանկունի եպիսկոպոսը «Մշակի» վրա խօսելով, նորերս ասել է. «Թող յարձակվի ինձ վրա, ինչքան կամենայ, միայն Էջմիածնի պատիւը խնայէ»։ Վեհրամ սրբազանի այդ կեղծաւորութեան և կեղծ ազատամտութեան վրա մենք կը պատասխանենք, որ մեր յարձակմունքները Էջմիածնի դէմ միայն օգուտ կարող են բերել մայր-աթոռին, եթէ նա լսի մեր խօսքերը և հետևէ մեր նրան տուած անկեղծ, թէև խիստ խորհուրդներին, բայց Վեհրամ եպիսկոպոսի պէս մարդու ծառայութիւնները Էջմիածնին, ճշմարիտ է, կարող են կատարելապէս վայր գցել Էջմիածնի վարկը և կորցնել մայր-աթոռի անունը։

—

Այսօր Արծրունու թատրոնում լինելու է կոնցերտ յօգուտ ԹԻՖԼԻՍԻ իգական գիմնազիայի ութերորդ դասատան չքաւոր աշակերտուհիների։ Կոնցերտին կը մասնակցեն մեր ռուսաց օպերայի երգչուհիները և երգիչները։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Բեռլինից լրագիրներին հաղորդում են հետևեալ տեղեկութիւնները դեկտեմբերի 10-ից։ Գերմանական դեսպանը Կ. Պօլսի մէջ կոմս Հացֆելդտ պէտք է հասնէր այստեղ դեկտեմբերի 7-ին, բայց նրա ճանապարհորդութիւնը յետաձգվեցաւ կոմսի հիւանդութեան պատճառով։ Նրան օրերումս սպասում են, որովհետև իշխան Բիսմարկ մի քանի նշանաւոր հարցերի պատճառով պէտք է խորհրդակցէ կոմսի հետ։ Առաջ ասում էին, որ կոմս Հացֆելդտին կը յանձնվի արտաքին գործերի մինիստրութեան քարտուղարի պաշտօնը, բայց հիմա այդ գործը յետաձգված է զանազան պատճառներով։ Կոմսը այստեղից կը վերադառնայ Կ. Պօլիս ոչ թէ իր հրաժարականը սուլթանին յանձնելու համար, այլ Կ. Պօլսի մէջ մի քանի ամիս մնալու, մինչև որ իշխան Բիսմարկ արձակուրդ կը վերցնի։ Այսպիսի կարգադրութեան պատճառները երևի այն դժուարութիւններն են, որոնք կառաջանան, եթէ Աթէնքի և Կ. Պօլսի գերմանական դեսպանները միաժամանակ փոփոխվեն։ Բացի այդ կոմս Հացֆելդտ չէ կամենում ընդունել իրան առաջարկած նոր պաշտօնը, որովհետև նա սովորած կը լինի գործ ունենալ պալատական ինտրիգների հետ։

Մի քանի ամսից յետոյ գերմանական պարլամենտը կը հաստատի փոխառութիւն արտաքին գործերի մինիստրի օգնականի պաշտօն հիմնելու համար և այդ տեղը երևի Բուշին կը տրվի։ Այս դէպքում արտաքին ընթացող գործերը մինիստրի օգնականին կը յանձնվի և միայն նշանաւոր դէպքերում վճռող ձայնը Բիսմարկին կը պատկանի, որ յունվարի վերջին կը գայ Բեռլին և կը մնայ այնտեղ մինչև ամառը։ Այսպիսի պայմանները ի նկատի ունենալով, մինիստրութեան գլխաւոր քարտուղարի պաշտօնը կարող է պարապ մնալ։

Պրուսական պատգամաւորների ժողովը անընդհատ աշխատում է, որպէս զի մինչև Ծննդեան տօնը կարողանայ շատ գործ կատարել և բիւդժետը հաստատել։ Նորերում ժողովը հաստատեց դատաստանութեան մինիստրի բիւդժետը։ Այդ հարցը քննելու ժամանակ այնպիսի վիճաբանութիւններ եղան, որոնք աներևակայելի են Գերմանիայի պէս երկրի մէջ և որոնք պարզ ապացուցանում են, թէ այդ պետութիւնը կատարելապէս յետադիմական ճանապարհի վրա է կանգնել։

Նորերում պրոֆեսոր Թէօդոր Մոմզեն պաշտպանում էր հրէաներին, Բայց այնուամենայնիւ նա էլ այն կարծիքը յայտնեց, որ հրէական հարցը լուծելու համար ամենալաւ միջոցն է բոլոր հրէաներին քրիստոնեայ մկրտել։ Տարաբաղդաբար այդպիսի փոփոխութիւն քաղաքային ձևով անկարելի է անել։ Մոմզենի յարձակմունքները ստիպեցին Տրէյչկէին նորից հանդէս դուրս գալ. և նա յայտնեց, որ ինքն նոյն կարծիքներն էր յայտնում, միայն թէ ինքը իրան աւելի լաւ քրիստոնեայ է համարում։ Տրէյչկէ գանգատվում էր, որ հրէաները ամենազօր են մամուլի մէջ, որ սպառնում է գերմանականութեանը և վերջը արդարացնում է իրան այն յարձակմունքներից, իբր թէ նա դրդում էր ուսանողներին ստորագրել հակահրէական յայտնի բողոքագիրը։

—

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

—

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները։ Վիեննայից և Բեռլինից անդադար լուրեր են ստացվում, որ իբր թէ Աւստրիայի, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մէջ համաձայնութիւն է կայացել յոյն-թիւրքական հարցը խաղաղ ճանապարհով լուծելու համար։ Պատմում են, որ այդ համաձայնութիւնը ի նկատի ունենալով, թիւրքաց կառավարութիւնը չուղարկեց պետութիւններին իր պատրաստած այն շրջաբերականը, որով նա պահանջում էր Յունաստանից ընդունել իր առաջարկութիւնները։ Բացի այդ լուրեր են տարածված, որ այդ երեք պետութիւնները կառաջարկեն յունական կառավարութեանը բաւականանալ աւելի քչով, քան թէ որոշել է Բեռլինի կոնֆերենցիան, իսկ Թիւրքիային կառաջարկեն աւելի շատ զիջումներ անել։

Այսպիսի միջնորդութիւնը կարող էր տեղի ունենալ այն ժամանակ, քանի որ թիւրք-յունական սահմանական հարցը վճռված չէր։ Բայց այժմ ուրիշ է։ Յոյն-թիւրքական սահմանական խնդիրը տէօրետիկապէս այլ ևս վիճելի չէ, որովհետև Բեռլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնների ներկայացուցիչները կոնֆերենցիայի ժամանակ որոշեցին երկրի այն քանակութիւնը, որ պէտք է տրվի Յունաստանին և այս վերջինն էլ յայտնեց, որ նա այդքանով բաւականանում է։

Այժմ հարցը կերպարանափոխվել է և Թիւրքիան հրաժարվում է իրագործել Եւրոպայի վճիռը։ Իսկապէս Յունաստանը գրեթէ գործին չէ մասնակցում։

Այսպիսի մի ժամանակ, երբ Յունաստանը ահագին զոհաբերութիւններ է արել և պատերազմական պատրաստութիւններ է տեսել եւրոպական պետութիւնների վճիռը իրագործելու համար, շատ անյարմար է այդ պետութիւնից զիջումներ պահանջել, մանաւանդ որ, եթէ մինչև անգամ յունական կառավարութիւնը համաձայնէր զիջումներ անել, այնու ամենայնիւ հարցը այնպիսի խաղաղ վախճան չէր ունենայ, ինչպէս ցանկանում են Գերմանիա, Աւստրիա և Ֆրանսիա։ Եթէ Բ. Դուռը կը համոզվի, որ պետութիւնները մինչ այն աստիճան վախենում են յոյն-թիւրքական պատերազմի ծագելուց, որ պատրաստ են մինչև անգամ հրաժարվել իրանց վճռի իրագործելուց, նա ոչինչ զիջումն չի անի և կը պահանջէ, որ Յունաստանը անպատճառ ընդունի այն առաջարկութիւնները, որոնց թիւրքաց կառավարութիւնը արել է դեռ անցեալ գարնանը։

Եթէ եւրոպական պետութիւնները չեն կամենում խոստովանել, որ միջազգային խորհրդածութիւնները և վճիռները ոչինչ նշանակութիւն և գին չունեն, ուրեմն Բեռլինի կոնֆերենցիայի վճիռը պէտք է պահպանի իր ոյժը։ Եթէ այդ վճիռը փոփոխվի, այն ժամանակ Բեռլինի դաշնագիրը պարտաւորեցուցիչ ոյժ չի ունենայ, որովհետև կոնֆերենցիան կոնգրեսի շարունակութիւնն էր, իսկ առաջինի վճիռը՝ Բեռլինի դաշնագրի հետևանքը։ Եթէ գործին նայենք միջազգային իրաւունքի տեսակէտից, այն ժամանակ կարելի է պահանջել, որ Յունաստանը պարտաւորվի առ ժամանակ չը գրաւել իրան վիճակված երկիրները։ Այսպիսի պահանջը միջոց կը տայ Յունաստանին պահպանել իր իրաւունքները և նորից հարց բարձրացնել և գրաւել իր նահանգները յարմար րոպէին։ Իսկ եթէ Գերմանիա, Աւստրիա և Ֆրանսիա իրագործեն իրանց դիտաւորութիւնը, հարցը կը վճռվի ի վնաս Յունաստանին, որ ոչ ոքի համար ցանկալի չէ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 16 դեկտեմբերի։ Այսօր դեսպանները բառացի կերպով յայտնեցին Բ. Դրանը Եւրոպայի ցանկութիւնը և առաջարկեցին միջնորդ դատարան։ Առաջարկութիւնը կը քննվի այսօր երեկոյեան։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 դեկտեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 50 կ., երկրորդ 93 ր., երրորդ 93 ր. 25 կ., չորրորդ 93 ր., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 226 ր., երկրորդ 219 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 91 ր., երկրորդ 91 ր., երրորդ 90 ր. 87 կ., ոսկի 8 ր. 6 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդոնի վրա արժէ 24,71 պէնս, ռուսաց 100 րուբլ Համբուրգի վրա 210 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա 260 ֆր., 75 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

տալիս հորիզոնի ետևից։ Երբեմն թուփերի միջից լսելի էր լինում նոր զարթած թռչունների չըկ-չըկոցը, որպէս մի նախերգանք, որով պատրաստվում էին փառաբանել տունջեան լուսատու գալուստը։ Ամեն կողմից շնչում էր ուրախութիւն, ամեն տեղ զարթնում էր կեանքը։ Միայն տիկնոջ սիրտը տխուր էր, միայն նա ուրախ լինել կարող չէր…

Կանանոցի չադրների առջև դեռ գունաւոր լապտերները տարածում էին իրանց շուրջը մի տեսակ կախարդական խայտաճամուկ լուսաւորութիւն։ Չադրներից ոչ մէկի վարագոյրները դեռ բարձրացրած չէին։ Ամբողջ կանանոցը մրափում էր քաղցր, հեշտաւէտ քնի մէջ։ Տիկինը մտնելով իր չադրը, գտաւ այնտեղ իր սևամորթ աղախնին նոյնպէս քնած, թէև պատուիրել էր նրան արթուն մնալ։ Նա չը կամեցաւ անհանգստացնել նրան և մտաւ իր քնարանը։ Այնտեղ զգուշութեամբ մերկացաւ իր այրացի հագուստը, առանց մի շշնջիւն անգամ հանելու, որ չը վրդովէ իր փոքրիկ երեխայի քունը, որ պառկեցրած էր կախազարդաւոր լանգիկի (օրօրոց) մէջ։ Նա ուշիկ կերպով յետ քաշեց երեխայի երեսից թափանցիկ քօղը, որ ձգած էր նրա մարմինը մծղակներից ազատ պահելու համար, և մի քանի րոպէ մայրական ջերմ գթառատութեամբ նայեց նրա սիրուն երեսիկի վրա։ Կրկին քօղը բաց թողնելով, ինքն էլ պատրաստվեցաւ քնելու։ Մի փառաւոր անկողին, պատրաստված արևելքի ամենաթանգագին և նուրբ կերպասներից, սպասում էր նրան։ Աստղիկը իր գեղեցկութեան բոլոր վայելչութեամբ պիտի նախանձէր, պիտի շառագունէր, տեսնելով այդ ձոյլ, սքանչելի մարմինը, երբ նա մերկանալով մտաւ իր անկողնի մէջ։ Ճանապարհի յոգնածութիւնը մի կողմից, հոգեկան տանջանքը միւս կողմից, այնքան թուլացրել էին նրա վատառողջ ջղերը, որ իսկոյն տիրեց նրան մի տեսակ թմրութիւն, որ յաջորդում է կտրած սրտի երկար խռովութիւններից յետոյ։

Քառորդ ժամ հազիւ էր անցել, մի արարած ստուերի նման անցաւ տիկնոջ վրանի ետևի կողմը։ Նրա սև մարմինը բոլորովին միախառնվում էր գիշերային մթութեան հետ։ Նա գաղտնի կերպով մօտեցաւ վրանի ցիցերից մէկին և զօրեղ ձեռքով դուրս քաշեց։ Պարանը թուլացաւ։ Հետևապէս թուլացաւ վրանի պատի այն մասը, որ ձգված էր այդ պարանով։ Նա կուրծքի վրա սողալով, մօտեցաւ վրանին և ձեռքով զգուշութեամբ բարձրացրեց նրա անջրպետը, որ բաժանում էր տիկնոջ քնարանը վրանի միւս մասերից։ Այս բացուածքից հազիւ կարող էր մի կատու անցկենալ։ Նա իր ահագին գլուխը ներս տարաւ։ Քնարանի մէջ վառվող լապտերի լոյսը, ընկնելով նրա երեսի վրա, երևան հանեց խափշիկի այլանդակ կերպարանքը։ Նա կամաց-կամաց սկսեց առաջ սողալ։ Նրա մերկ մարմինը մինչև մէջքը արդէն անցել էր քնարանի մէջ։ Այդ միջոցին երկու ձեռքերը, օրանգուտանի երկայն թաթերի նման, դրեց յատակի վրա, և գլուխը վեր բարձրացնելով, քննական կերպով աչք ածեց դէպի քնարանի շուրջը։

Այդ դրութեան մէջ նմանում էր նա մի քած շան, որի ահագին ստինքը հասնում է մինչև գետին ծնունդից յետոյ։ Եւ իրաւ, խափշիկը կին էր։ Պահպանելով իր դիրքը, նա սկսեց ուշադրութեամբ ականջ դնել տիկնոջ շնչառութեանը, առանց մի թեթև հնչիւն անգամ փախցնելու իր սուր լսողութիւնից։ Այդ քնած մարդու շնչառութիւն էր։ Խափշիկի սև դէմքի վրա վազեց մի վայրենի ծիծաղ և նրա հաստ շրթունքները կծկվեցան, երևան հանելով սպիտակ, մեծ ատամներ։ Նա սկսեց առաջ սողալ և այժմ ամբողջ մարմնով գտնվում էր քնարանի մէջ։ Նա բոլորովին հագուստ չունէր, սպիտակ կտաւից մի սփածանելիք միայն ծածկում էր նրա մերկութիւնը։ Սատանայի զգուշութեամբ մօտեցաւ նա տիկնոջ անկողնին և չար ոգու նման կկզեցաւ նրա կողքին։ Վրանի բոլոր վարագոյրները ձգած էին. քնարանի մէջ բաւական տաք էր և օդը խեղդված։ Տիկինը կիսով չափ յետ էր ձգել իր վերմակը, նրա սքանչելի կուրծքը և ձոյլ ուսերը մնացել էին բաց։ Նրա փոքր ինչ շառագունած երեսը համարեա սքօղված էր խիտ ծամերի տակ, որ ծածկելով պարանոցը, սփռվել էին մախմուրէ ծաղկաւոր բարձի վրա։ Սև գէշը մի առանձին դժոխային մոլեգնութեամբ դեռ նայում էր երեխայի պէս քնած կնոջ վրա։ Նրա տափակ քթի ծակերը անհանգիստ շնչառութիւնից լայնանում էին և արագաշարժ աչքերի սպիտակուցը շողշողում էր երեսի խաւար մակերևոյթի վրա։ Նա ներկայացնում էր մի գազան, որ զոհը իր ճանկերի մէջ ունի։ Նա իր ձեռքը մեկնեց և սկսեց անզգալի կերպով յետ քաշել սփռված ծամերը տիկնոջ պարանոցի վրայից, կարծես, այդ խիտ, մետաքսանման ծամերը արգելում էին նրան կատարելու մի եղեռնական գործողութիւն։ Նա այժմ իր երկու ձեռքերը տարաւ դէպի տիկնոջ պարանոցը և վայրենի կատաղութեամբ պատրաստվում էր խեղդել նրան, յանկարծ վրանի միւս մասից լսելի եղաւ մի ձայն.

—Ահմէդ… Ահմէդ…

Դա տիկնոջ աղախնի, փերիի ձայնն էր, որ քաղցր երազների հրապուրանքի մէջ, կանչում էր իր սիրելի Ահմէդին։ Բայց որովհետև նոյն անունով կոչվում էր և կանանոցի ներքինապետը, խափշիկը կարծեց, թէ նրան օգնութեան է կանչում։

—Ա՛խ, Ահմէդ… կրկին լսելի եղաւ աղախնի ձայնը։

Խափշիկը սարսափեց. կանչում էին Ահմէդին, կանանոցի սոսկալի պահապանին։ Նա սկսեց աճապարել, որ չը բռնվի։ Եւ հանելով իր սփածանելիքի միջից մի սուր մկրատ, շտապեց նրանով կտրել տիկնոջ կոկորդը։ Բայց երկիւղը և խռովութիւնը այն աստիճան շփոթել էին նրան, որ սխալվեցաւ իր գործողութեան մէջ.—փոխանակ կոկորդը կտրելու, կտրեց տիկնոջ ծամերից մի քանի հիւսեր։

Նա վազեց արագութեամբ, դարձեալ սողալով, դուրս թռաւ քնարանից և աներևութացաւ կանանոցի բազմաթիւ չադրների մէջ։

(Կը շարունակվի)